

РЕЦЕНЗИЯ

на проф. д-р АТАНАС ПЕТРОВ КАРАФЕЗЛИЕВ

Ръководител катедра „Духови и ударни инструменти”

Инструментален факултет на НМА „Проф. П. Владигеров”

относно дисертационен труд на тема:

”ДЕТСКОТО ПЕВЧЕСКО ИЗПЪЛНИТЕЛСКО ИЗКУСТВО В ОПЕРНИЯ РЕПЕРТОАР”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

в професионално направление 1.3

„Теория и практика на изпълнителското изкуство”

на ТАНЯ ГЕОРГИЕВА РАДЕВА-ЛАЗАРОВА

БИОГРАФИЧНИ ДАННИ: Таня Георгиева Радева-Лазарова е родена на 24 април 1982 година. Средното си образование зъвършва в у-ще „Владимир Димитров-Майстора” в Кърджали със специалности „пиано” и „оперно пеене”. Завършва образователна степен „бакалавър” в НМА „Проф. П. Владигеров” със специалност „оперно пеене” и „магистър” със специалност „педагогика на обучението по музика”, а по-късно и магистърски степени „оперно пеене” и „хорово дирижиране”. Таня Радева-Лазарова се изявява успешно като солист на различни оркестри в България, Швеция и Финландия. Тя е предпочитан камерен партньор и една от най-активните български камерни вокални изпълнители. Репертоарът ѝ е не само традиционен, но включва и съвременна българска и световна музика, което я прави универсален изпълнител. Участва също така и в премиерите на някои вокални произведения от различни български композитори. Нейният традиционен репертоар включва оперни и оперетни роли от Моцарт, Пучини, Верди, Доницети, Щраус, Офенбах, Калман и др. Тя е солист на оркестри с камерна музика от Перголези, Хандел, Бах, Моцарт,

Шуман, Шуберт, Вагнер, Малер, Рахманинов и др. В своя репертоар има и партии от известни мюзикъли като например „Магьосникът от Оз“, „Уестсайдска история“, „Котките“ и др. Таня Радева-Лазарова е многократен носител на награди от национални и международни състезания. Била е диригент на Детски хор на Българското национално радио, а през 2014 г. е част от постановъчния екип, спечелил наградата "Кристална лира" като диригент на детския хор за постановката на операта „Борис Годунов“ от Мусоргски – продукция на Софийска опера и балет. През 2019 г. дирижираният от нея детски хор участва в концерт на световно известния тенор Хосе Карерас. Таня Радева-Лазарова е учила оперно пеене при именитите певици Людмила Хаджиева и Дарина Такова. Участвала е в много майсторски класове на прочути певци, вокални педагози и диригенти между които Стефка Евстатиева, Дарина Такова, Торе Дингстад, Алексей Рудневски, Давид Луц. Катя Ричарели и др. Таня Радева-Лазарова е реализирала множество записи за Българското национално радио и Българска национална телевизия, за различни радио и телевизионни канали, както и за звукозаписни студия в България, Италия и САЩ. Била е диригент на детския хор за големи международни проекти, поставени в София, сред които са продукцията „Властелинът на пръстените“ и конкурса „Детска Евровизия“. В момента е оперна певица и хоров диригент на свободна практика и ръководител на детския хор към Софийската национална опера и балет.

Това личностно развитие и професионална дейност говори за високия образователен ценз и натрупания достатъчно голям опит на Таня Радева-Лазарова като вокален изпълнител и хоров диригент, което дава на кандидата нужната квалификация, знания и мотивация да се заеме с разработката на настоящото научно изследване. Трудът ”Детското

певческо изпълнителско изкуство в оперния репертоар” е добре структуриран в увод, три глави и заключение, включва библиография и едно приложение. Общият обем на труда е 149 стр., от тях 130 основен текст. Дисертацията включва 34 нотни примера. Ползваната литература е от 113 източника: 90 на кирилица и 23 на латиница. Съдържанието и структурата на труда отговарят напълно на нормативните изисквания за такъв дисертационен труд.

Още в увода Таня Радева-Лазарова извежда целите на научното изследване, а именно да бъдат описани и систематизирани проблеми, задачи и изисквания, свързани с обучението на детски хорови формации, участващи в оперни спектакли. Поставя се въпроса с несъмнената необходимост от такава разработка, поради липсата на публикувани български научни изследвания и информации в това направление, както и крайно малкия обем у нас на предводна литература с подобна насоченост. Трудът е пряко свързан с диригентската дейност на авторката като ръководител на различни хорови състави и с нейната работата като вокален педагог с деца и насочва към подготовката за тяхното участие в оперни спектакли.

Първата глава на труда е озаглавена „Гласът и неговата постановка като основа на интерпретационното майсторство” и в нея Таня Радева-Лазарова си е поставила целта да представи основна проблематика, свързана с обучението по пеене на деца от всички ученически възрасти. Засяга се основната роля на дишането в развитието на певческите способности. Разгледани са аспекти на обучението по класическо пеене, свързани с физиологията на гласа и развитието на сетивен усет за автоконтрол. Развитието на музикален слух на децата певци, музикалната

памет и метроритмичното им чувство са изведени като важни компоненти в тяхното развитие на млади певци. Специално място е отредено на въпроса за връзката на словесността като фонетика и дикция с музикалната артикулация.

Втората глава е озаглавена „Характерни особености при работа с детски хор в оперни спектакли” и в нея авторката, базирайки се на своя опит като диригент на детския оперен хор и съзнавайки нелеката художествена, организационна и възпитателна задача на такъв диригент, засяга важни въпроси за: подготовката на певците за сценично участие в различни хорови формации, включително и като солисти, съхраняването на обучените певци от детския състав по време на репетиция или спектакъл при настъпваща и продължаваща мутация, психологическите подходи при работата с детски хоров състав в репетиционния период и по време на спектакли, спецификата на хоровото пеене при сценичното му представяне, партньорството на сцената със солисти, голям хоров състав, балет и оркестър. Не на последно място е обърнато внимание и на работата на младите певци с оперен диригент и режисьор.

Трета глава е озаглавена „Вокални, драматургични и сценични аспекти в оперното творчество на Пучини, свързани с интерпретацията на оперни фрагменти за детски хор в оперите: „Бохеми”, „Тоска” и „Турандот” Това се явява аналитична глава в труда. Авторът решава да обърне специално внимание на трите опери на Пучини като най-ярки в историята на музиката от епохата на Веризма. Художествените идеи на времето и тяхното отражение в цялото богато творчество на автора са основа на анализа. Детските оперни хорове в трите му сценични творби са едни от най-ярките в музикалната драматургия и точно по тази причина заслужава

да им се обърне необходимото внимание. След обстояния анализ на всяка една от трите опери се правят важни изводи, които бележат смисъла на цялото научно изследване.

В заключение може да се отчете, че настоящия труд дава един различен поглед и преосмисляне на методиката на детското вокално обучение, която определено се развива в съвременната реалност. Дисертационното изследване осъществява директна връзка с по-различните, и определено специфични изисквания на музикално-сценичната изпълнителска практика. Научният анализ на хоровата проблематика изяснява съществени въпроси, които поставят нови изпълнителски задачи за реализиране пред съвременното детско хорово пеене.

Изведените от Таня Радева-Лазарова приноси на дисертационния труд са следните:

1. За първи път се прави научно изследване за участието на детски хор в оперни спектакли и се разглеждат специфични характеристики на хоровото пеене.

2. За първи път се предлагат творчески подходи, включващи вокалния процес от изработване до сценично представяне на оперна хорова партитура.

3. За първи път се коментира влиянието и отражението на неспецифичните сценични дейности върху детското хорово пеене: театрално присъствие, пантомима, говорна артикулация, работа с костюми и реквизит, сценично движение и др. компоненти на оперния спектакъл.

4. За първи път се разглежда цялостният процес пеене - актьорско майсторство - партньорство с професионални участници в оперен екип.

5. За първи път се прави обзор на художественоизпълнителската подготовка и сценична проблематика на детските хорови състави при изпълнение на 3 опери от Пучини.

При така изведените приноси може да се счита, че трудът има приносен характер към българската музикално-педагогическа литература, като както традициите, така и новостите в обучението на детски хорови състави са основна тема. Самият труд може да послужи за учебно пособие на хоровите диригенти и вокалните педагози да се ориентират по-добре в практическото приложение на детския хор в оперните постановки.

Важно би било да се отбележи, че трудът има внушителна като обем библиография. Прави силно впечатление огромния брой използвани източници от музикалната литература и критика. Силно впечатление оставят и направените в приложението интервюта с именити наши оперни певци, които споделят компетентно своето експертно мнение относно важността на детското вокално обучение и как вокалната педагогика с деца влияе по-късно в използването на детските хорове в професионалната оперна практика.

Накрая бих желал да изразя и своето лично отношение към докторанта. Познавам Таня Радева-Лазарова от времето, когато беше диригент на Детския хор на Българското национално радио. Още тогава тя се ползваше с авторитет сред децата хористи и се справяше успешно с тази така трудна професия. По-късно съм участвал заедно с нея в камерни концерти, на които сме представяли включително и нови произведения и съм се убеждавал многократно в нейните сериозни вокални качества и професионализъм.

В контекста на казаното до тук, изразявам своето положително становище, като предлагам да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” на Таня Георгиева Радева-Лазарова, докторант към катедра „Музика”, Факултет по изкуствата на ЮЗУ „Неофит Рилски” Благоевград.

16.04.2023

Проф. д-р Атанас Карафезлиев

REVIEW

of prof. Dr. ATANAS PETROV KARAFEZLIEV

Head of the Department of Wind and Percussion Instruments

Instrumental Faculty of the National Academy of Music "Prof. P. Vladigerov"

on a dissertation on the topic:

"CHILDREN'S SINGING PERFORMING ART

IN THE OPERA REPERTOIRE"

for the award of educational and scientific degree "Doctor"

in professional field 1.3

"Theory and Practice of Performing Art"

TANYA GEORGIEVA RADEVA-LAZAROVA

BIOGRAPHICAL DATA: Tanya Georgieva Radeva-Lazarova was born on April 24, 1982. She completed her secondary education at the "Vladimir Dimitrov-Maystora" school in Kardzhali with majors in piano and opera singing. She graduated from the National Academy of Music "Prof. P. Vladigerov" with a specialty "opera singing" and "master" with a specialty "pedagogy of music education", and later master's degrees "opera singing" and "choral conducting". Tanya Radeva-Lazarova has successfully performed as a soloist of various orchestras in Bulgaria, Sweden and Finland. She is a preferred chamber partner and one of the most active Bulgarian chamber vocal performers. Her repertoire is not only traditional, but also includes contemporary Bulgarian and world music, which makes her a universal performer. She also participated in the premieres of some vocal works by various Bulgarian composers. Her traditional repertoire includes opera and operetta roles by Mozart, Puccini, Verdi, Donizetti, Strauss,

Offenbach, Kalman and others. She is a soloist of orchestras with chamber music by Pergolesi, Handel, Bach, Mozart, Schumann, Schubert, Wagner, Mahler, Rachmaninov and others. In his repertoire there are also parts of famous musicals such as "The Wizard of Oz", "West Side Story", "Cats" and others. Tanya Radeva-Lazarova is a multiple winner of awards from national and international competitions. She was conductor of the Children's Choir of the Bulgarian National Radio, and in 2014 she was part of the production team that won the Crystal Lyre Award as conductor of the children's choir for the production of the opera "Boris Godunov" by Mussorgsky - a production of the Sofia Opera and Ballet. In 2019, the children's choir conducted by her participated in a concert of the world-famous tenor José Carreras. Tanya Radeva-Lazarova studied opera singing with the famous singers Lyudmila Hadzhieva and Darina Takova. She has participated in many master classes of famous singers, vocal pedagogues and conductors including Stefka Evstatieva, Darina Takova, Torre Dingstad, Alexei Rudnevsky, David Lutz, Katja Ricciarelli et al. Tanya Radeva-Lazarova has made numerous recordings for the Bulgarian National Radio and Bulgarian National Television, for various radio and television channels, as well as for recording studios in Bulgaria, Italy and the USA. She has been conductor of the children's choir for major international projects staged in Sofia, including the production "The Lord of the Rings" and the Junior Eurovision Song Contest. Currently, she is an opera singer and freelance choral conductor and head of the children's choir at the Sofia National Opera and Ballet.

This personal development and professional activity speaks of the high educational qualifications and the accumulated enough experience of Tanya Radeva-Lazarova as a vocal performer and choral conductor, which gives the candidate the necessary qualifications, knowledge and motivation to undertake the development of this scientific research. The work "Children's Singing Art in

the Opera Repertoire" is well structured in an introduction, three chapters and conclusion, includes a bibliography and an appendix. The total volume of labor is 149 pages, of which 130 main text. The dissertation includes 34 notation examples. The literature used comes from 113 sources: 90 in Cyrillic and 23 in Latin. The content and structure of labor fully meet the regulatory requirements for such a dissertation.

Already in the **introduction**, Tanya Radeva-Lazarova outlines the objectives of the scientific research, namely to describe and systematize problems, tasks and requirements related to the training of children's choral formations participating in opera performances. The question is raised with the undoubted need for such a development due to the lack of published Bulgarian scientific research and information in this direction, as well as the extremely small volume in our country of preliminary literature with such a focus. The work is directly related to the conductor's activity as a leader of various choral groups and to her work as a vocal pedagogue with children and directs to the preparation for their participation in opera performances.

The first chapter of the work is entitled "The Voice and Its Staging as a Basis of Interpretative Mastery" and in it Tanya Radeva-Lazarova has set herself the goal to present a major issue related to singing training for children of all school ages. The main role of breathing in the development of singing abilities is affected. Aspects of classical singing training related to voice physiology and the development of a sensory sense of autocontrol are discussed. The development of musical hearing of children singers, musical memory and metrorhythmic feeling are outlined as important components in their development of young singers. A special place is given to the question of the relationship of verballity as phonetics and diction with musical articulation.

The second chapter is entitled "Characteristics of working with a children's choir in opera performances" and in it the author, based on her experience as a

conductor of the children's opera choir and aware of the difficult artistic, organizational and educational task of such a conductor, addresses important questions about: the preparation of the singers for stage participation in various choral formations, including as soloists, the preservation of the trained singers from the children's ensemble during a rehearsal or spectacle in the event of a coming and continuing mutation, the psychological approaches to working with a children's choral ensemble in the rehearsal period and during performances, the specifics of choral singing in its stage performance, The partnership on stage with soloists, a large choral ensemble, ballet and orchestra. Last but not least, attention is paid to the work of the young singers with opera conductor and stage director.

A third chapter is entitled "Vocal, dramaturgical and stage aspects in Puccini's opera related to the interpretation of opera fragments for children's choir in the operas: "La Bohème", "Tosca" and "Turandot". This is an analytical chapter in the work. The author decided to pay special attention to Puccini's three operas as the brightest in the history of music of the Age of Verism. The artistic ideas of the time and their reflection in all the rich work of the author are the basis of the analysis. The children's opera choirs in his three stage works are one of the brightest in musical dramaturgy and that is why they deserve to be given the necessary attention. After a thorough analysis of each of the three operas, important conclusions are drawn that mark the meaning of the entire scientific study.

In conclusion, it can be noted that the current work gives a different view and rethinking of the methodology of children's vocal training, which is definitely developing in modern reality. The dissertation study makes a direct connection with the different and definitely specific requirements of the musical-stage performing practice. The scientific analysis of choral issues clarifies essential

questions that pose new performing tasks for realization to contemporary children's choral singing.

The contributions of Tanya Radeva-Lazarova to the dissertation are as follows:

- 1. For the first time, a scientific study is made about the participation of a children's choir in opera performances and specific characteristics of choral singing are considered.*
- 2. For the first time, creative approaches are offered, including the vocal process from production to stage performance of an opera choral score.*
- 3. For the first time, the influence and impact of non-specific stage activities on children's choral singing is commented: theatrical presence, pantomime, speech articulation, costume and prop work, stage movement, etc. components of the opera performance.*
- 4. For the first time, the overall singing process - acting - partnership with professional participants in an opera team is considered.*
- 5. For the first time an overview of the artistic performance preparation and stage problems of the children's choral groups is made in the performance of 3 operas by Puccini.*

In this case, it can be considered that the work has a significant character to the Bulgarian musical and pedagogical literature, as both the traditions and the novelties in the training of children's choral groups are the main theme. The work itself can serve as a teaching tool for choral conductors and vocal educators to better orient themselves in the practical application of the children's choir in opera productions.

It would be important to note that the work has an impressive volume of bibliography. The huge number of sources used from musical literature and

criticism is very impressive. A strong impression is also left by the interviews made in the appendix with renowned Bulgarian opera singers, who share competently their expert opinion on the importance of children's vocal training and how vocal pedagogy with children later influences the use of children's choirs in professional opera practice.

Finally, I would like to express my personal attitude towards the doctoral student. I have known Tanya Radeva-Lazarova since she was conductor of the Children's Choir of the Bulgarian National Radio. Even then, she enjoyed authority among children choristers and was successful in this difficult profession. Later I participated with her in chamber concerts, where we have presented including new works and I have been convinced many times of her serious vocal qualities and professionalism.

In the context of what has been said so far, I express my positive opinion by proposing to award the educational and scientific degree "Doctor" to Tanya Georgieva Radeva-Lazarova, PhD student at the Department of Music, Faculty of Arts of SWU "Neofit Rilski" Blagoevgrad.

16.04.2023

Prof. Dr. Atanas Karafezliev